

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ
ВІДДІЛ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ імені О. Я. САВЧЕНКО
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ПАВЛА ТИЧІНИ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ОСВІТНЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ
ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ РОЗВИТКУ ДИТИНИ
ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА ЛАБОРАТОРІЯ
ПСИХОДИДАКТИКИ імені Я. А. КОМЕНСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
БРЕСТСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БРДУ імені О. С. ПУШКІНА (БІЛОРУСЬ)
ВИЩА ШКОЛА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ імені Я. А. КОМЕНСЬКОГО У М. ЛЕШНО (ПОЛЬЩА)
ДЗО «ГРОДНЕНСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ РОЗВИТКУ ОСВІТИ» (БІЛОРУСЬ)
ПУБЛІЧНИЙ ІНСТИТУТ «ТРАКАЙСЬКИЙ ЦЕНТР ПРОСВІТИ» (ЛИТВА)
ТРАКАЙСЬКИЙ ЦЕНТР РОЗВИТКУ ДОРОСЛИХ (ЛИТВА)

***ВІСНИК ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-
ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ЛАБОРАТОРІЇ ПСИХОДИДАКТИКИ
ІМЕНІ ЯНА АМОСА КОМЕНСЬКОГО***

**СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ОБДАРОВАНОСТІ
ОСОБИСТОСТІ**

Випуск 1 (24)

Матеріали Другої Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Умань, 20–21 травня 2021 року)

© Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
© Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР ТА ВІДПОВІДАЛЬНА ЗА ЗБІРНИК:

Осадченко Інна – д. пед. н., професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Демченко Ірина – д. пед. н., проф., проф. кафедри соціальної роботи та реабілітації Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Івлева Надія – к. пед. н., доц. Казахського національного педагогічного університету імені Абая.

Коберник Олександр – д. пед. н., проф., зав. кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Кравченко Оксана – д. пед. н., проф., декан факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Лякішева Анна – д. пед. н., проф. кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Максимук Лариса – к. пед. н., доц. кафедри іноземних мов Брестського державного університету імені О. С. Пушкіна.

Сергейко Світлана – к. пед. н., доц., ректор ДЗ «Гродненський обласний інститут розвитку освіти».

Тарантей Віктор – д. пед. н., проф., зав. каф. педагогіки та соціальної роботи ДЗ «Гродненський державний університет імені Янки Купали».

Тарантей Лариса – к. пед. н., доц., декан ДЗ «Гродненський обласний інститут розвитку освіти».

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Штефан Людмила – д. пед. н., проф., завідувач кафедри історії педагогіки і порівняльної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Григорія Сковороди.

Данилюк Оксана – к. філол. н., доц. кафедри теорії та методики початкової освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки.

ТЕХНІЧНИЙ РЕДАКТОР:

Пишина Наталія – лаборант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Рекомендовано до друку вченими радами факультету соціальної та психологічної освіти (протокол № 16 від 03.06.2021 р.) та факультету дошкільної та спеціальної освіти (протокол № 11 від 26.05.2021 р.) Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Мова видання: українська, російська, польська, англійська, китайська

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації серія KB №19704 – 9504P від 21.12.2012 р.

Вісник Польсько-української науково-дослідної лабораторії дидактики імені Я. А. Коменського. В53 Вип. 2(22): *Сучасні проблеми обдарованості особистості*: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Умань, 20–21 трав. 2021 р.) / МОН України, НАПН України, Ін-т педагогіки [та ін.]; [редкол.: Осадченко І. (голов. ред. та відп. за вип.), Демченко І., Івлева Н. [та ін.]. Умань: Візаві, 2021. 148 с.

До збірника увійшли матеріали Другої Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні проблеми обдарованості особистості». Основна тематика представлених доповідей відповідає напрямам роботи конференції: історичні, порівняльні аспекти та методологія дослідження проблеми обдарованості особистості; дидактичне, виховне та психологічне забезпечення формування обдарованої особистості у закладах дошкільної, загальної середньої, вищої та післядипломної освіти на засадах традиційного, інклюзивного та інтегрованого підходів; сучасні педагогічні технології та діяльність соціально-психологічної служби у контексті формування обдарованої особистості; інклюзивний підхід до формування обдарованої особистості та інші напрями сучасних досліджень у контексті модернізації освітнього середовища.

© Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
© Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України

ЗМІСТ

<i>Авраменко Дмитро, Авраменко Оксана.</i> Дослідження проблеми обдарованості особистості вітчизняними та закордонними науковцями	5
<i>Андрющенко Тетяна.</i> Інноваційна компетентність педагога – передумова розвитку обдарованості особистості	11
<i>Безлюдна Наталія.</i> Організація освітнього середовища розвитку інтелектуальної обдарованості учнів початкової школи	18
<i>Бойченко Валентина.</i> Умови формування педагогічного мислення майбутніх учителів у процесі професійної підготовки	23
<i>Бурак Валентина.</i> Професійна підготовка майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи в контексті реформи освіти та науки	28
<i>Бялик Оксана.</i> Портфоліо викладача закладу вищої освіти – об’єктивна необхідність сьогодення	33
<i>Вашуленко Оксана.</i> Сучасна технологія розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках літературного читання	36
<i>Габінська Алла (Габинская Алла).</i> Нові задачі освіти в епоху Постсучасності (Новые задачи образования в эпоху Постсовременности) ..	42
<i>Гаврилюк Світлана.</i> Розвиток творчого потенціалу дітей дошкільного віку	48
<i>Джалалов Я. С., Мамедов З. З., Абдуллаєв С. С. (Джалалов Я. С., Мамедов З. З., Абдуллаєв С. С.)</i> Дії борця, який атакує, при захисті від переворотів накатом у греко-римській боротьбі (Действия атакуемого борца при защите от переворотов накатом в греко-римской борьбе)	53
<i>Дудник Наталка.</i> Портфоліо як засіб формування професійно-етичної компетентності майбутніх менеджерів освіти	57
<i>Дука Тетяна.</i> Розвиток інтелектуальної обдарованості дітей старшого дошкільного віку	62
<i>Журавко Тетяна.</i> Логічні блоки Дьенеша у математичному розвитку дошкільника	68
<i>Ищенко Людмила.</i> Розвиток дитячої обдарованості як психолого-педагогічна проблема	72
<i>Карнаух Леся.</i> Психолого-педагогічні засади розвитку дитячої обдарованості	77
<i>Кравчук Неля.</i> Проблеми діагностики дитячої обдарованості у закладах дошкільної освіти	83
<i>Кудла Марія.</i> Система цінностей як прояв власного ставлення особистості до оточуючого світу	89
<i>Павлова Тетяна.</i> Педагогічна підтримка обдарованості молодшого школяра	93
<i>Пархета Любов.</i> Методика проведення літературної дискусії	98
<i>Петрук Оксана.</i> Версифікація як засіб розвитку мовленнєвих здібностей учнів	103
<i>Підлипняк Ірина.</i> Проектна театралізована діяльність як засіб формування творчих здібностей дошкільників	107

Ремех Тетяна. Формування інноваційної особистості як завдання Нової української школи	112
Рябошанка Олександр, Рябошанка Ольга. Проблема формування читацької культури у дітей молодшого шкільного віку	118
Семчук Світлана. Вплив медіатехнологій на становлення особистості майбутнього фахівця дошкільної освіти	124
Трофайла Наталія. Роль батьків у вихованні обдарованих дітей	130
Троян Сергій. Інтернет-обчислювальне середовище CoCalc як засіб підтримки інклюзивного навчання обдарованих студентів з фізико-математичних дисциплін	135
Шульга Альона, Білоус Олена. Проблема обдарованості дітей з особливими освітніми потребами	141

Кравчук Неля,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
психології та педагогіки розвитку дитини
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини, Україна

Kravchuk Nelia,
*Candidate of Pedagogic Sciences (Ph.D.), Associate Professor at the Department of
Psychology and Pedagogy of Child Development Pavlo Tychyna Uman State
Pedagogical University, Ukraine*

ПРОБЛЕМИ ДІАГНОСТИКИ ДИТЯЧОЇ ОБДАРОВАНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

THE PROBLEMS OF DIAGNOSIS OF CHILDREN'S GIFTED IN PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS

Abstract. The article determines the relevance of modern understanding of the content of children's talent and its diagnosis in preschool children, which requires new views and approaches to highlighting this problem. Appreciating the contribution of scientists to solving this problem, we consider it necessary to summarize the existing views on the outlined issue. The general solution to this problem remains relevant.

Keywords: Children's giftedness, diagnostics, preschool institutions, abilities, gifted children, correctional work.

Обдарованість, як правило, визначається шляхом вивчення сфери її прояву, інтелектуального діапазону (сукупності інтелектуальних можливостей), сфери найвищих досягнень у реалізації здібностей, рівня фізичного розвитку, рівня працездатності, мотиваційного обґрунтування та його відображення в емоційному настрої й вольовій завзятості зростаючої людини. М. Лейтес відзначає, що ознаки обдарованості в дитячі роки оцінюються шляхом з'ясування співвідношення в них вікового і власне індивідуального. Батькам і педагогам варто знати, що всі успіхи дитини спочатку з упевненістю можна оцінити як вікові прояви обдарованості, а чи стануть вони стійкими індивідуальними особливостями, буде залежати від багатьох внутрішніх і зовнішніх умов.

Насамперед, звернемося до визначення поняття «діагностика», яке науковці К. Крутій і О. Фунтікова визначають як: «систему

технологій, засобів, процедур, методик і методів висвітлення обставин, умов та факторів функціонування педагогічних об'єктів, перебігу педагогічних процесів, установлення їхньої ефективності та наслідків у зв'язку із заходами, що передбачаються або здійснюються»; а дефініцію «діагностика психологічна» – «психолого-педагогічне вивчення індивідуальних особливостей особистості дитини з метою з'ясування причин виникнення проблем в розвитку та навчанні; вияву сильних сторін особистості, її резервних можливостей, на які можливо спиратись під час корекційної роботи; діагностики змін у психофізичному, сенсорному, особистісно-соціальному розвитку дитини».

Сучасна освітня практика, спрямована на особистісно зорієнтований підхід, змушує розглядати діагностику дитячої обдарованості як невід'ємну частину цілісного педагогічного процесу. Теоретичний рівень передбачає визначення концепції обдарованості, суміжних категорій та видів обдарованості, а практичний включає методики діагностування обдарованих дітей, з'ясування їхніх психологічних особливостей та організацію роботи з ними. На цьому, практичному рівні, діагностику мають проводити вихователі, тобто ті, хто працює над розвитком і вихованням. Завдання діагностики обдарованості:

- виявлення обдарованості;
- допоміжна діагностика, яка працюватиме над вивченням особистих якостей батьків, вчителів;
- виявлення чинників, що перешкоджають розвитку здібностей;
- спостереження за її розвитком (конструктивним та реконструктивним) [3, с. 47].

З'ясувати структуру обдарованості дозволяють наукові дослідження вчених В. Блінової та Л. Блінової, які виділяють її наступні компоненти: «анатоμο-фізіологічні задатки; сенсорно-перцептивні блоки, які характеризуються підвищеною чутливістю; інтелектуальні і мислительні здібності, які допомагають оцінити нові ситуації і вирішувати нові проблеми; емоційно-вольові структури, які визначають тривалі домінантні орієнтації; високий рівень продукування нових образів; домінуюча роль пізнавальної мотивації; дослідницька творча активність; можливість прогнозування; досягнення оригінальних рішень; здатність до створення ідеальних

еталонів, які забезпечують високі естетичні, моральні, інтелектуальні оцінки» [2, с. 10].

Варто відмітити, що роботу з обдарованими дітьми у закладах дошкільної освіти (далі ЗДО) поділяють за такими етапами: процес ідентифікації; діагностика та розподіл дітей за видами здібностей; оцінювання різних сторін діяльності дитини; комплексна оцінка дитячої обдарованості; підбір і адаптація педагогічних технологій методів і прийомів розвитку творчого потенціалу здібних дітей та аналіз їх поведінки в тих сферах діяльності, які максимально відповідають їх схильностям і інтересам; облаштування творчих зон та осередків за інтересами у групових приміщеннях; оцінка продуктів діяльності дітей (малюнків, поробок тощо); психодіагностичне обстеження в повсякденному житті дітей; реалізація авторських програм з їх подальшою корекцією; створення інформаційно-освітнього простору для розвитку обдарованих дошкільників; налагодження ефективної співпраці з батьками; аналіз і узагальнення результатів роботи тощо.

Відтак, діагностичний етап дослідження передбачає: створення системи виявлення обдарованих дітей; відстеження успіхів дітей у різних видах діяльності, аналізування результатів продуктивної діяльності дітей, спостереження – визначення інтересів кожної дитини; тестування – визначення рівня розвитку творчих здібностей кожної дитини; прогнозування розвитку та складання банку даних про розвиток здібностей дітей; діяльнісно-творчий етап – залучення дітей до різних видів діяльності за їхнім вибором; складають карти індивідуального освітнього маршруту для обдарованих дітей; проводять заняття та тренінги з розвитку творчого мислення та уяви; аналізують успіхи кожної дитини, забезпечують сприятливу атмосферу для розвитку творчості дітей; створюють умови для їх успішної соціалізації.

Аналіз наукової літератури дав можливість встановити, що діагностика дитячої обдарованості є однією із найскладніших наукових проблем, оскільки немає єдиної методики її дослідження, а кожна людина унікальна, багатогранна та неповторна. Тому вихователі ЗДО використовують численні тести та методики: тест розумової працездатності (методика П. Кееса в інтерпретації О. Лідерса та В. Колесникова); методика діагностики інтелектуальної обдарованості О. Кульчицької; шкала інтелекту Стенфорд-Біне; тест інтелекту Р. Мейлі; тест Слоссона для виміру інтелекту дітей;

рисунковий текст на інтелект; оцінка творчих здібностей дітей (методики й тести Торренса) та інші.

Нині у ЗДО створюються банки даних обдарованих дітей з різними здібностями й талантами, а з цією метою проводиться така попередня робота: анкетування педагогів та батьків, спостереження, діагностування тощо. З метою діагностики дитячої обдарованості використовується цілий спектр методик: методика О. Савенкова «Карта обдарованості» для визначення батьками схильності дитини, діагностика загальної обдарованості; діагностика розвитку здібностей, нахилів дітей (скринінговий відбір); методика непрямої експрес-діагностики рівня психічного розвитку дітей: діагностика психічного розвитку (скринінговий відбір) (П. М'ясоєд); діагностика інтелектуального розвитку (вивчення розумового розвитку А. Біне-Т.Сімона, варіант Л. Термена); методика Торренса «16 кружечків»; методика «Домалюй фігуру» (версія О. Дяченка); методика «Сходинки» (версія Н. Чуб); методика «Чому не виходить» (версія Н. Чуб) та ін.

Для виявлення обдарованих дітей найбільш широко застосовуються стандартизовані методи виміру інтелекту, серед яких перевага віддається тим, що дозволяють визначати рівень когнітивного й мовного розвитку дитини (шкала інтелекту Стенфорд-Біне; векслерівська шкала інтелекту для дошкільників і молодших школярів; тест Слоссона для виміру інтелекту дітей і дорослих; рисунковий текст на інтелект й ін.).

Стандартні тести на перцептивно-руховий розвиток виявляють дітей дошкільного віку з винятково добре розвиненими руховими здібностями (тест на основні рухові навички; тест на рухово-зорову координацію; тест Пурдье й ін.).

Існують стандартні тести, що дають оцінку соціальної компетентності та зрілості дітей дошкільного віку, визначають рівень їхнього особистісного розвитку й навички спілкування з іншими людьми (вайлендська шкала соціальної зрілості; каліфорнійська шкала соціальної компетентності дошкільників й ін.).

Оцінка творчих здібностей дітей проводиться на основі методик Торренса. Причому в якості однієї з провідних характеристик творчості розглядається швидкість (легкість), гнучкість, оригінальність і точність мислення, а також уява (тести Торренса на художнє творче мислення, на вербальне творче мислення; творчі здібності в діяльності й у русі).

У вітчизняній психології питання діагностики й розвитку креативності докладно розглянуті в роботах Д. Богоявленської.

К. Текекс розглядає таких можливих провісників обдарованості:

- можливість і здатність у трирічному віці стежити за двома й більше подіями, що відбуваються;
- здатність простежувати в ранньому дитинстві причинно-наслідкові зв'язки та робити висновки;
- відмінна пам'ять, рання мова й абстрактне мислення;
- уміння широко користуватись накопиченими знаннями;
- схильність до класифікації та категоризації;
- уміння ставити запитання та створювати складні граматичні конструкції;
- підвищена концентрація на чому-небудь, ступінь заглибленості в задачу;
- нелюбов до готових відповідей;
- підвищена електрохімічна й біохімічна активність мозку [4].

Деякі психологічні особливості обдарованих дітей: сильно розвинене почуття справедливості, що виявляється дуже рано; дуже яскрава уява, в якій вимисел і реальність зливаються воедино; добре розвинене почуття гумору (обожнюють незгідності, гру слів і т. п.); спроби вирішувати проблеми, що є не під силу; перебільшені страхи й надмірне сприйняття невербальних проявів почуттів оточуючими, тобто підвищена вразливість і ранимість; всепоглинаюча цікавість і розмаїтість інтересів; іноді переривають дорослих, не дослухують відповідь на поставлене запитання, тому що люблять самотійно «докопуватись» до суті.

Таким чином, зазначимо, що одноразові заходи, без планомірної і системної роботи педагогів та психологів до розв'язання проблем обдарованої дитини, не змінять ситуацію на краще. Окрім того, потрібні реальні зусилля, здатні змінити відношення до дитинства, які в основу власної діяльності покладають дитиноцентристську мотивацію.

Висновки. Зазначене вище дозволяє констатувати, що дошкільне дитинство є найсприятливішим періодом для інтенсивного прояву дитячої обдарованості, повноцінного розвитку інтелектуальних і творчих здібностей дітей. Саме тому рання діагностика дитячої обдарованості сприяє індивідуальному розвитку кожної дитини.

Список використаних джерел:

1. Блинова В. Л., Блинова Л. Ф. Детская одаренность: теория и практика : учебно-методическое пособие. Казань : ТГГПУ, 2010. 56 с.
2. Дошкільна освіта: словник-довідник: понад 1000 термінів, понять та назв / упор. К. Л. Крутій, О. О. Фунтікова. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2010. 324 с.
3. Клименюк Ю. М. Обдаровані діти, їх виявлення та діагностика. *Проблеми освіти: збірник наукових праць. Спецвипуск*. Вінниця-Київ, 2015. С. 46–50.
4. Тэкэкс К., Марне М. Одаренные дети. Москва: Знание, 1991. 381 с.

References:

1. Blynova, V. L., Blynova, L. F. (2010). Detskaja odarennostj: teoryja y praktyka: uchebno-metodycheskoe posobyе. Kazanj: TGhGhPU [in Russian].
2. Doshkiljna osvita: slovnyk-dovidnyk: ponad 1000 terminiv, ponjatj ta nazv. Zaporizhzhja: TOV «LIPS» LTD.
3. Klymenjuk, Ju. M. (2015). Obdarovani dity, jikh vyjavlennja ta diaghnostyka. *Problemy osvity: zbirnyk naukovykh pracj. Specvypusk*. Vinnycja-Kyjiv [in Ukrainian].
4. Тэкэкс, К., Марне, М. (1991). Odarennye dety. Moskva: Znanye [in Russian].